

N:o 112.

Af herr **C. G. Grundell**, om ändring i villkoren för åtnjutande af statsbidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor m. m.

I kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande gossar är stadgadt, att undervisningen uti ifrågavarande ämne skall pågå "minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden". Enahanda bestämmelse blef genom kongl kungörelsen den 29 maj 1896 fastställd för undervisningen i slöjd åt i skolåldern varande flickor. Villigt må väl medgifvas, att det vid affattandet af ett dylikt lagstadgande, afsedt att tillämpas vid tusentals skolor, som inom vidt skilda trakter af vårt land arbeta under mycket olikartade förhållanden, måste vara ytterst svårt, för att ej säga omöjligt, att finna en bestämmelse om lärotid, som för alla vore tillfredsställande. Hvad som i städerna äfvensom här och der på landet utan nämnvärd svårighet låter sig genomföras, är på landsbygden i allmänhet antingen med största svårigheter förenadt eller ock omöjligt att verkställa. Betecknande är det äfven, att vid riksdagarne 1894 och 1896, då nämnda stadgande om årlig lärotid var föremål för öfverläggning inom kamrarne samt af Riksdagen blef antaget, af representanter från olika delar af riket uttalades — endels ganska allvarliga — betänkligheter mot fastställande af 8 månaders slöjdtid. Vigtiga grunder hade dock, enligt mitt förmenande, bort föranleda en begränsning till minst 6 månader. I sådant fall hade föreskriften kommit i öfverensstämmelse med den åsigt, som flertalet af rikets folkskoleinspektörer vid 1894 års möte uttalat, ty desse, som på nära håll hafva att öfvervaka folkskolornas verksamhet och för den skull måste anses ega en noggrann kännedom om hvad man af dem med hänsyn till deras olika organisation och vexlande lokala förhållanden rimligen kan begära, vågade ej, särskildt beträffande den

qvinliga slöjden, föreslå längre undervisningstid än minst 6 månader. Då skolslöjden, utom sin ej oväsentliga uppgift att bibringa en för det praktiska lifvet nödig och nyttig handfärdighet, har en stor uppfostrande betydelse och derjemte åt barnen bereder en behöflig omvexling under deras trägna sysslande med skolans läsåmnen, skulle nog nyssnämnde målsmän för folkundervisningen hafva strängt fasthållit fordran, att slöjdundervisningen borde bedrivas under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, såvida de ej fruktat, att en sådan bestämmelse mångenstädes ej kunnat efterlefas och att dess tillvaro i en folkskolestadga skulle befinnas menlig, när det blefve ifrågasatt att införa slöjd i skolor, som arbetade under ogynsamma förhållanden.

Öfvertygad om behovet af ändring i nämnda hänseende, föranläts jag att till 1898 års Riksdag aflemna en motion, hvori hemställes, att i den punkt i kongl. kungörelsen den 29 maj 1896 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor, som innehåller villkoren för erhållande af statsbidrag, orden "derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden" måtte utbytas mot följande: "derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under minst sex månader af året, eller ock under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan fortgår". Att de svårigheter, som äro oskiljaktigt förbundna med en under folkskolans hela lästid fortgående slöjdundervisning, ej blott försports inom det län jag tillhör, utan äfven annorstädes på landsbygden, det torde framgå dels deraf, att vid diskussioner inom kamrarne representanter från 8 län uttalade sig till förmån för motionen, dels deraf, att Första Kammaren biföll densamma och att inom Andra Kammaren, der votering ej förekom, talrika instämmanden åtföljde yrkandet om bifall till motionärens förslag.

Jag tillåter mig i öfrigt hänvisa till riksdagshandlingarne för år 1898 (motionen n:o 65 och kamrarnes protokoll för den 20 april, Första Kammarens n:o 24 och Andra Kammarens n:o 28).

Den ändring, som vid förra årets riksdag begärdes med afseende på undervisningstid, gälde slöjden för flickor. Att så skedde, berodde deraf, att svårigheterna att erhålla statsbidrag för de i qvinlig slöjd undervisande framträdte betydligt skarpare än i fråga om dem, som undervisa i goss-slöjd. Ty då undervisningen i qvinlig slöjd inom Göteborgs och Bohus län till största delen bestrides af småskolelärarinnor (165 under år 1898; medräknas lärarinnor vid mindre folkskolor och biträdande vid folkskolor, uppgår antalet till 198) och äfven i andra län nämnda lärarinnor i stort antal undervisa i slöjd, men dessa lärarinnor af helt naturliga skäl måste undervisa sina egna skolbarn hufvudsakligen under den ljusare och blidare årstiden och för den skull

måste under vårterminen senare börja och under höstterminen tidigare sluta sina skolor, ställer sig vilkoret att undervisa i slöjd under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden helt annorlunda och ogynnsammare för dem än för undervisare i goss-slöjd, ty desse äro samtliga lärare i folkskolan. Den i slöjd undervisande folkskoleläraren gör ju ingen uppoffring genom att slöjda hela den stadgade tiden, om detta eljest är möjligt, ty han måste ju ändå under samma tid stanna på sin station för att undervisa sina barn i folkskolans öfriga läroämnen, men den i slöjd undervisande småskolelärarinnan, som ej får under *hela* läsåret undervisa sina småskolebarn *samtidigt* med folkskolan, som under sitt läsår oftast måste bo ensam i ett enstaka beläget skolhus och som väl kunde behöfva att under sin ferietid få vistas hos föräldrar eller anhöriga på annan ort, måste i de flesta fall, såvida hon vill komma i åtnjutande af statsbidrag, begifva sig till sin skola en månad tidigare och stanna der qvar en månad längre enkom för bestridande af fyra timmars slöjdundervisning i veckan, som hon har att meddela folkskolans flickor. Om betydelsen af detta skäl för ändring i fråga om tiden för flickors undervisning i slöjd ej torde kunna förnekas, är det likväl ej det enda eller ens det förnämsta. Andra kunna anföras, som i lika grad gälla goss-slöjd och flickslöjd, och af hvilka det framgår, att, om en ändring i ofta nämnda afseende för de undervisande är önskelig, den icke mindre är önskelig och behöflig för de slöjdande barnen. Jag tillåter mig härvid anföra något litet till bestyrkande af det nu sagda.

Äfven om slöjdundervisningen meddelades uteslutande af folkskolans lärare och lärarinnor, råkar man på landsbygden (och det är dess förhållanden jag här åsyftar) ut för nästan oöfvervinneliga svårigheter. Så blir förhållandet särskildt under den mörkaste årstiden vid vårterminens början och under sista delen af höstterminen. Huru skall man under sådan årstid kunna ifrågasätta slöjdundervisning, om barnen, efter att hafva sysselsatts med läsundervisning så länge de kunna se vid dagsljus, derefter skola slöjda vid konstgjord belysning och sedan vandra hem i mörker, stundom på obanade stigar, kanske genom skogar och vildmarker, en väglängd, som ej sällan kan uppgå till en half mil, ja, derutöfver!

Vill man åter för afvärjande af denna olägenhet bereda utrymme åt slöjden medelst minskande af timantalet, som är anslaget åt folkskolans öfriga läroämnen, hindras man af föreskriften, att folkskoleinspektör, när statsbidrag sökes, skall "intyga, att skoldistriktet på ändamålsenligt sätt anordnat undervisning i slöjd för gossar eller flickor utan att undervisningen i folkskolans läsämnen derigenom eftersättes." Och skulle än saken till äfventyrs under den mörka årstiden kunna någorlunda tillfredsställande ordnas i sådana folkskolor, der barnen åtnjuta daglig undervisning, t. ex. på det sätt, att de fem

första dagarne i veckan användas till undervisning i läsämnen och lördagen till slöjd, så står man deremot fullkomligt rådlös med afseende på andra grupper af folkskolor, som till mycket stort antal för närvarande finnas och säkerligen under en lång framtid skola finnas i vårt land. Så är förhållandet i alla fasta folkskolor med hvarannandagsläsning. Sådana funnos, för att anföra några exempel, i Göteborgs och Bohus län år 1897 till ett antal af 106, i Södermanlands län 58, i Gefleborgs län 71. Och i tre af Vestergötlands folkskoleinspektörsdistrikt, hvarest folkskolornas antal under år 1898 uppgick till 256, voro ej mindre än 247 skolor med hvarannandagsläsning. Huru skall det i skolor, der barnen åtnjuta undervisning endast tre dagar i veckan, låta sig göra att under den mörka årstiden, som åtminstone kan beräknas till två månader af läsåret, undantaga en dag i veckan till slöjd? Samma svårigheter möta i nästan alla s. k. mindre folkskolor, der småskole- och folkskoleafdelningarne besöka skolan vaxelvis hvarannan dag. Och hvad angår de i glest befolkade trakter i stor mängd förekommande flyttande folkskolorna, som under år 1897 uppgingo till ett antal af 696, är det väl uppenbart, att man ej till förmån för slöjden kan taga någon enda timme från de öfriga ämnena, hvadan äfven i dessa skolor slöjdundervisningen under den mörkaste tiden blir omöjliggjord, såvida man ej vill slöjda vid lampljus och låta barnen gå hem i mörker eller ock inskränka slöjden till de i skolans närmaste granskap boende, hvilket, huru orimligt det är, enligt hvad från fullt trovärdigt håll uppgifvits, i följd af nu gällande vilkor för erhållande af statsbidrag, flerstädes har egt rum.

Af det ofvan sagda torde framlysa, att bestämmelserna med afseende på undervisningstid i folkskoleslöjden vid en stor mängd af skolor ej kunna efterleivas. Och då jag föreställer mig, att det för staten, som för folkundervisningen gjort och gör så stora oppoffringar, bör vara önskvärdt, att de rika understöden måtte komma så många som möjligt till godo, har jag ansett den olägenheten, att slöjdtiden i någon mån förkortas, vara vida mindre än den, att nu gällande stadgande bibehålles med påföljd, att ett af folkskolans viktigare läroämnen aldrig får inträde i en stor del af de svenska skolorna, och i följd deraf många fattiga hem blifva beröfvade det gagn och den glädje, som eljest kunnat komma dem till del.

Jag tillåter mig därför vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att i den punkt i kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 och i kongl. kungörelsen den 29 maj 1896, som innehåller vilkoren för meddelande af statsbidrag åt de lärare och lärarinnor, som i slöjd undervisa i skolåldern varande gossar och flickor, orden "derest

undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden" måtte utbytas mot följande: derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under minst sex månader af året, eller ock under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan fortgår.

Stockholm den 26 januari 1899.

Carl G. Grundell.

N:o 113.

Af herr **C. G. Grundell**, *i fråga om villkoren för åtnjutande af statsbidrag till slöjdskolor för gossar och flickor.*

Genom kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 är såsom vilkor för erhållande af statsbidrag stadgadt, att undervisningen i slöjdskola för i skolåldern varande gossar skall fortgå »minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden».

Nu inträffar emellertid ofta, att en nyinrättad slöjdskola ej träder i verksamhet förr än vid höstterminens början. Och då ej sällan till Kongl. Maj:ts ingifves ansökan om statsbidrag för denna kortare tid af året, som slöjdundervisning vid skolan bedrifvits, blir sådan ansökan alltid afslagen under hänvisning till ofvan anförda stadgande. Annorlunda kan naturligen ej ske, så länge nyss nämnda bestämmelse oförändrad kvarstår.

Men giltig anledning till ändring i detta afseende torde numera obestriddligen förefinnas. Enligt Kongl. Maj:ts cirkulär den 28 maj 1897 till dess befallningshafvande »bör hinder för utbekommande af lönetillskott icke möta vare sig deraf, att en småskola eller mindre folkskola under årets lopp förändrats till folkskola, i hvilken händelse lönetillskott till det för hvarje